

ІГРОВІ МЕТОДИ РОЗВИТКУ ТВОРЧИХ ЗДІБНОСТЕЙ У ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ В МУЗИЧНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

У статті проаналізовано сутність понять «творчість» і «творчі здібності», висвітлено ігрові методи розвитку творчих здібностей у дітей дошкільного віку в процесі різних видів музичної діяльності. Проаналізовано підходи В. Верховинця, К. Орфа, Ш. Сузукі та ін. до розвитку творчих здібностей дітей у музичній діяльності. Запропоновано варіанти ігор, інсценування, імпровізування, обігрування українських народних пісень, ігрові методи й прийоми активізації творчих здібностей під час роботи над дитячим мюзиклом «Музично-кольорова казка» Г. Рагуліна. У статті надаються рекомендації для педагогів і батьків щодо використання ігрових методів у музичній діяльності дітей дошкільного віку.

Ключові слова: творчі здібності; задатки; ігрові методи; дошкільна освіта; методика розвитку творчих здібностей; Державний стандарт дошкільної освіти.

Постановка проблеми. Відповідно до нової редакції Базового компонента дошкільної освіти мистецько-творчу компетентність визначено як здатність дитини практично реалізовувати свій художньо-естетичний потенціал для отримання бажаного результату творчої діяльності на основі розвинених емоцій та почуттів, емоційно-ціннісного ставлення до різних видів мистецтва, вміння елементарно застосовувати мистецькі навички в життєвих ситуаціях, під час освітньої та самостійної діяльності (Про затвердження Базового компонента..., 2021). Мистецько-творча компетентність дитини формується як результат реалізації емоційно орієнтованої моделі мистецької освіти. Її основою є діалогічність як спосіб існування та розвитку особистості, що передбачає: емоційну взаємодію з іншою особистістю; здатність створювати художні образи, засновані на особистісному образному пізнанні світу; спільній діяльності дорослого і дитини в мистецькому середовищі.

До видів музичної діяльності дітей дошкільного віку належать спів, слухання музики, музично-ритмічна та музично-ігрова діяльність, гра на дитячих музичних інструментах (візуалізація образів музики та передача їх під час виконавської діяльності голосом, рухами, пластикою).

Сучасна дошкільна музична освіта потребує вдосконалення та розробки методик розвитку творчого потенціалу дітей засобами музичного мистецтва, адже ефективна реалізація Базового компонента дошкільної освіти можлива лише за умови винайдення і впровадження сучасних методів роботи, спрямованих на розвиток творчих здібностей у процесі музичної діяльності, а також підготовку майбутніх фахівців, спроможних ефективно використовувати ігрові методи в практичній діяльності, перетворюючи їх на дієвий механізм творчості.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Феномен творчості ґрунтовно досліджено в наукових працях знаних вітчизняних філософів (І. Зязюн, О. Лосєв, Г. Уоллес та ін.), психологів (Г. Балл, Л. Виготський, О. Запорожець, О. Кульчицька, В. Роменець, І. Тітов та ін.) і педагогів (А. Богуш, Н. Гавриш, М. Гриньова, О. Дронова, О. Кононко, В. Сухомлинський та ін.) (більш детальний аналіз див. у дисертації С. Садовенко, 2006). Висвітленню актуальних теоретико-методологічних засад і розробці методики розвитку творчих здібностей особистості в процесі музичної діяльності присвячено наукові розвідки А. Арісменді, Р. Зінич, К. Орфа, В. Рагозіна, О. Радинова, І. Рудченко, Ш. Сузукі, С. Шоломович, Б. Яворського та ін. (Семизорова, Шараєвська, Степаненко, 2014; Thibeault, 2018), зокрема й ігровим методам – Н. Ветлугіна, В. Верховинець, Р. Дверій, Н. Кононова, О. Лобова, А. Усова та ін. (Лобач, 2013; Сулаєва, Лещенко, 1998).

Мета статті полягає у висвітленні ігрових методів розвитку творчих здібностей дітей під час музичної діяльності.

Методами дослідницького пошуку обрано *теоретичний аналіз* – для уточнення сутності ключових понять («творчі здібності», «процес розвитку творчих здібностей дітей», «музична діяльність»); *ретроспективний аналіз* та *узагальнення*

власного педагогічного досвіду; *прогностичний аналіз* – задля визначення перспектив дослідження порушеної проблеми.

Виклад основного матеріалу. Розвиток творчих здібностей дітей дошкільного віку в процесі музичної діяльності є цілісною системою, у якій всі види музичної діяльності в поєднанні їх змістового, мотиваційного та емоційного компонентів спрямовані на розвиток музичного сприймання, образного мислення, уяви і фантазії, творчої активності, ініціативності, сприйнятливості до краси музичного мистецтва, а через неї – до краси людських почуттів і стосунків, потреби у збереженні й творенні краси у власному житті та довкіллі.

На думку більшості дослідників, для творчості дітей дошкільного віку важливий не стільки результат, скільки сам процес творчої діяльності, а рівень розвитку їх творчих здібностей залежить безпосередньо від досвіду творчої діяльності, взаємодії з дорослими, зокрема демократичного ставлення батьків, педагогічної майстерності музичних керівників і вихователів закладів дошкільної освіти та рівня розвиненості творчих здібностей у дорослих.

У свою чергу творчі здібності – це індивідуальні особливості особистості, що сприяють створенню істотно нового продукту, комплекс здібностей, які дозволяють за сприятливих умов розвитку більш успішно оволодіти творчою діяльністю. Вони передбачають не тільки засвоєння інформації, але й прояв інтелектуальної ініціативи та створення чогось нового (Семенов, 2017).

Науковці розділяють здібності на загальні та спеціальні – психомоторні, артистичні, музичні, художні, танцювальні, літературні (поезія, проза), акторські, академічні, лідерські та творчі. Спеціальні здібності необхідні для успішного здійснення конкретного виду діяльності (музичний слух, почуття ритму в музиканта; педагогічний такт у вчителя; оцінка пропорцій, зорова пам'ять у художника тощо) (Гриньова, 2013, с. 33).

Багаторічні дослідження М. Мантужевською природи музичних здібностей у дітей доводять, що особливу роль у їхньому розвитку відіграють музичні традиції в родині, проживання в місті, мати, яка не працює, постійна й систематична музична діяльність під наглядом батьків, теплі та дружні

стосунки й сприятлива атмосфера в сім'ї, педагогічна інтуїція та зацікавленість батьків (Гриньова, 2013).

Одним із визначних компонентів творчих здібностей є задатки – анатомо-фізіологічні передумови, які в ході розвитку у сприятливих умовах перетворюються на здібності. Будь-які задатки, зокрема творчі, визначаються в єдності, сукупності, цілісності. Жодна окрема якість особистості не може бути самодостатньою для успішного виконання певного виду діяльності, зокрема творчої.

За філософським словником, творчість – процес людської діяльності, що створює якісно нові матеріальні і духовні цінності. Елементи творчості притаманні людській діяльності загалом, але як окремий вид діяльності творчість характеризується продукуванням нових результатів (*Філософський енциклопедичний словник*, с. 630). У педагогічній науці творчість – це свідома, активна діяльність людини, спрямована на пізнання та перетворення дійсності, на створення нових оригінальних предметів.

У музичній творчості важливе значення має синтез емоцій і мислення, логіки та інтуїції, творчої уяви та активності, вміння швидко приймати рішення. Творчість пов'язана з самостійними діями дітей, умінням оперувати набутими музично-слуховими уявленнями, знаннями, навичками та вмінням використовувати їх в різних видах музичної діяльності.

Творчі завдання супроводжують всі види музичної діяльності – будь то вокально-хорова робота, сприймання музики, гра на дитячих музичних інструментах або музично-ритмічна діяльність. Однак найбільш ефективно творчі здібності дітей розвиваються в музично-ігровій діяльності, оскільки саме вона є однією з найдоступніших для залучення дітей дошкільного віку до творчості. Музика сприяє розвитку творчих здібностей малечі тоді, коли педагог і діти активно взаємодіють між собою, коли вона перетворюється на гру, у якій діти співають, грають на інструментах, вільно рухаються, як уміють і відчують, отримуючи від цього емоційну насолоду. Адже до гри дитину спонукають внутрішні імпульси та особисті інтереси. Зауважимо, що йдеться не про застосування окремих ігор, а про гру як основну форму музичної освіти і виховання в закладах

дошкільної освіти. Гра є природною, бажаною й емоційно зумовленою діяльністю дітей. У грі дитина по-справжньому переживає повний спектр різноманітних емоцій – від здивування, зацікавленості, захоплення до розчарування, відчаю, іноді навіть гніву. Гра належить до традиційно визнаних методів навчання й виховання.

Для дошкільнят гра – завжди радість, можливо, цим і визначається її незмінна роль у розвитку зростаючої особистості. В. Верховинець – видатний діяч українського мистецтва, педагог, автор актуальної й донині збірки ігор з піснями «Весняночка», стверджував: «Гра є наймиліша хвилинка, котрої потрібно дитині для всебічного виховання її молоденького тіла, розуму та її індивідуальних здібностей» (Верховинець, 1989, с. 3).

Гра, як могутній засіб гармонійного розвитку особистості приваблювала вітчизняних і зарубіжних науковців різних часів. Методичні рекомендації, покликані допомогти майбутнім і чинним педагогам в організації ігрової музичної діяльності, та класифікацію музично-дидактичних ігор, до яких віднесено й творчі ігри, висвітлено в посібнику О. Лобач (2013).

Теоретичне обґрунтування мистецьких ігор, які інтегрують різні види мистецтва (театральне, музичне, хореографічне, образотворче тощо) та ґрунтуються на театралізації літературних або власних творів (віршів, оповідань, казок, легенд) висвітлено в посібнику Н. Сулаєвої, М. Лещенко (1998). Автори наголошують, що педагог має отримати спеціальну підготовку, щоб проводити мистецькі ігри. Важливого значення набуває розвиток його педагогічних умінь: адаптувати та переробляти сценарій гри, враховуючи конкретні умови її реалізації; інтерпретувати творчий задум відповідно до психоемоційного стану дітей; реалізувати демократичний стиль спілкування тощо, а це передбачає добре розвинені творчі здібності у майбутніх педагогів. Отже, розвиток творчих здібностей, зокрема в музичній діяльності, потребує безперервної освіти, що розпочинається в дошкільному віці та триває впродовж всього життя.

У процесі розвитку творчих здібностей дітей у музичній діяльності вдосконалюються художньо-естетичний смак, духовно-моральна, інтелектуальна, почуттєво-емоційна, сенсорна, моторна сфери, у такий спосіб поглиблюється загальний розвиток

особистості кожної дитини. За визначенням розробника власної музичної методики, дуже популярної в США, країнах Європи та Азії, Шінічі Сузукі: «Музика – не вроджений талант, а здатність, яка, як і будь-яка інша, може бути розвинена. Кожна дитина, яку розвивають належним чином, може стати музичною. Це не складніше, ніж говорити рідною мовою» (Thibeault, 2018). У своїх працях «Метод скрипки Сузукі», «Позитивна дисципліна», «Навчання без стресу» педагог-митець детально розкриває свою методику та її філософію, яка полягає в тому, що кожна дитина здатна навчитися грати на скрипці, якщо навколо неї створено сприятливе середовище, немає примусу і навчання проводиться через позитивні емоції, взаємодію з людьми, коли за допомогою ігрових методів творчого наслідування діти опановують прийоми гри на музичних інструментах. У межах філософії Сузукі розроблено спеціальну програму Suzuki Early Childhood Education (SECE) Дороті та Шерон Джонс для розвитку творчих здібностей дітей дошкільного віку (*York Suzuki Early Childhood...*). Програма включає співи, дитячі віршики, перкусію, аудіозаписи та рухи всього тіла в групі, у якій діти та їхні дорослі опікуни співпрацюють пліч-о-пліч.

Власна творчість дітей в атмосфері радості є однією з провідних ідей музично-педагогічної системи Карла Орфа. Його педагогіка – це особливий тип музичної педагогіки, яку називають креативною. Вона заснована на розумінні нерозривності музики, руху, слова, а також на оригінальній організації педагогічного процесу, яка дає змогу дітям проявити себе через гру на музичних інструментах, створювати власні танцювальні композиції, співати та акомпанувати собі. Орфівська система музичного виховання спирається насамперед на дитячу творчість та імпровізацію, базується на музичному та літературному фольклорі, передбачає високу рухову активність, синтезує різні види діяльності. Основу системи складають мовленнєві та музично-рухові вправи, гра на елементарних музичних інструментах, а також елементарний музичний театр («елементарне» означає «первинне», що бере початок від самих основ; воно просте, доступне кожному, але не примітивне) (Семизорова, Шараєвська, Степаненко, 2014). Так, цікавим засобом розвитку

творчих здібностей за «орфівською методикою» є творчо-ігрове музикування дітей. Це може бути озвучення літературних дитячих казок, як-от: «Курочка Ряба» на новий лад (у супроводі «орфівського оркестру»), «Казочка про лісову хатинку», представлених у посібнику В. Семизорової, Н. Степаненко, І. Шараєвської (2014). Цей метод відображено в казках-шумівках сучасних креативних педагогів, які оприлюднюються на сторінках фахових журналів «Музичний керівник», «Вихователь-методист дошкільного закладу», «Дошкільне виховання».

Ігрові методи є дієвими в роботі з дітьми з особливими освітніми потребами, про це йдеться у статті Н. Сулаєвої та М. Лещенко (2022). Автори зазначають, що українські пісні за умов правильного використання в корекційно-освітньому процесі можуть впливати на покращення темпоритмічного мовлення дітей. Наголошується, що методика проведення мистецьких ігор із використанням українських народних пісень є одним із основних компонентів підготовки майбутніх педагогів. У статті наведено приклади обігрування двох пісень – «Колискова» та «Був собі журавель», які є найяскравішими зразками вітчизняної народопісенної спадщини (Sulaieva, Leshchenko, 2022).

Окрім цього, традиційну роботу над піснею можна доповнити інсценуванням, виконанням у ролях, імпровізуванням музичного супроводу, танцювально-ритмічними рухами, імітуванням гри на музичних інструментах.

У власній практичній педагогічній діяльності автор використовувала прийом імпровізації з елементами гри. Гралися з дітьми середнього та старшого дошкільного віку в «композиторів», створюючи мелодію до власного імені, на наступному занятті ускладнювали це завдання створенням супроводу на дитячих музичних інструментах до мелодії власного імені. Малюкам слід було пригадати мелодію, створену на попередньому занятті, що активізувало їхню музичну пам'ять. Дошкільнята самостійно створювали мелодії до імен мам, тат, інших родичів і друзів. Вони творчо гралися з ритмами, наприклад, в осінню пору викладали ритмічні малюнки з опалого листа різного розміру (великі листочки – довгі тривалості, маленькі – короткі), примовляючи: «Вітерець-пустунець прилетів, всі листочки в купу

змів. Ти листочки візьми, власний ритм із них створи!» Кожна дитина створювала та самостійно проплескувала власний ритм, потім його повторювали всі діти разом. Ускладнювали це завдання створенням мелодії до свого ритму на ксилофоні.

Спонукаючи дітей до творчості, залучаючи їх до різних видів музичної діяльності, варто усвідомлювати значення активної участі дитини в театралізованому музичному дійстві не лише в ролі глядача, але й виконавця, а ще краще – співавтора сюжету. Адже це теж своєрідна творча гра, до якої діти дошкільного віку доєднуються залюбки. Спостереження за процесом дитячої творчості, емоційного збагачення дітей, подолання ними зайвої сором'язливості відбулося під час підготовки першого дитячого мюзиклу «Музично-кольорова казка» композитора Геннадія Рагуліна, прем'єра якого відбулася у травні 2015 року в м. Полтава на сцені Обласного центру естетичного виховання учнівської молоді (Рагулін, 2015).

До підготовки та участі в мюзиклі були залучені діти різного віку, серед них і дошкільнята. Вони із задоволенням допомагали створювати сюжет мюзиклу, пропонували свої версії розвитку подій, обирали музичні характеристики персонажів, які б найбільш повно характеризували героїв, наспівували власні мелодії до обраних віршованих рядків, брали участь у виготовленні декорацій і атрибутів, пропонували власні танцювальні рухи до вже готових пісень, висловлювали свої побажання до костюмів і зовнішнього вигляду персонажів. З результатами спільної творчості вихованців і керівників «Студії естрадного вокалу Геннадія Рагуліна» можна ознайомитися за покликанням (https://youtu.be/m_BU6qunaF4).

Дівчатка дошкільного віку в мюзиклі уявляли себе тендітними нотками з музичного королівства. Вони танцювали на балу разом з наймогутнішим музичним королем Скрипковим ключем. А хлопчики виступали в образі шкідливих комп'ютерних вірусів, які хотіли стати на заваді дружбі музичного та образотворчого мистецтва. Цей образ викликав максимальний емоційний відгук і захоплення у дітей (особливо хлопчиків), напевно, через свою динамічність і причетність до близького й цікавого сучасним дітям світу комп'ютерних технологій. На

репетиціях усі учасники танцювали та підспівували «вірусам», імпровізуючи й підказуючи виконавцям рухи і жести, які б найвдаліше характеризували цих персонажів. Незважаючи на симпатію, було вирішено, що «віруси» треба перемогти, аби звуки музики і кольори веселки знову могли дружити і взаємодіяти. Це був захопливий досвід єднання у творчості дорослих і дітей, який надихає на пошук спільних креативних проєктів.

Висновки. Отже, ігрові методи вдосконалюють процес розвитку творчих здібностей дітей дошкільного віку в різних видах музичної діяльності (слухання музики, спів, музично-ритмічна та музично-ігрова діяльність, гра на дитячих музичних інструментах); сприяють формуванню в них музичності, загальних і спеціальних музичних (ширше – мистецьких) здібностей.

Запропоновані варіанти музично-творчих, сюжетно-рольових ігор, інсценування, імпровізування, обігрування українських народних пісень, ігрові методи та прийоми активізації творчих здібностей під час створення й підготовки авторського дитячого мюзиклу «Музично-кольорова казка» Г. Рагуліна, де учасники експериментували зі звуками, рухами, інструментами та ритмами, вільно виражали свої ідеї та фантазію, доцільно використовувати в практиці музичного виховання дітей дошкільного віку.

Успіх в іграх надихає малюків на нові перемоги. Формуючи творчі здібності дитини у процесі гри, необхідно прагнути до того, щоб радість від ігор переходила в радість від навчання.

Список використаної літератури

- Верховинець, В. (1989). *Весняночка*. (5-е вид.). Київ: Муз. Україна.
- Гриньова, М. (2013). До проблеми формування творчих здібностей обдарованих школярів. *Витоки педагогічної майстерності*, 11, 31-36. Взято з <http://dspace.pnpu.edu.ua/handle/123456789/2274>
- Лобач, О. О. (2013). *Музично-дидактичні ігри в початковій школі*. Київ: Редакції газет з дошкільної та початкової освіти.
- Про затвердження Базового компонента дошкільної освіти (Державного стандарту дошкільної освіти) (2021): наказ МОН України № 33 від 12 січня 2021 р. Взято з https://mon.gov.ua/storage/app/media/rizne/2021/12.01/Pro_novu_redaktsiyu%20Bazovooho%20komponenta%20doshkilnoyi%20
- Рагулін, Г. П. (2015). *Музично-кольорова казка: дитячий мюзикл*. Взято з https://youtu.be/m_BU6qunaF4
- Садовенко, С. М. (2006). *Методика формування музичних здібностей у дітей дошкільного віку (на матеріалі українського фольклору)*. (Дис. канд. пед. наук). Сум. держ. пед. ун-т ім. А. С. Макаренка. Суми.

- Семенов, О. С. (2017). *Теоретико-методичні засади формування творчої спрямованої особистості старшого дошкільника у позашкільному навчальному закладі* (Дис. д-ра пед. наук). Ін-т проблем виховання НАПН України. Київ.
- Семизорова, В. В., Шараєвська, І. Я., Степаненко, Н. В. (2014). *Використання системи «елементарного музикування» Карла Орфа в освітньому процесі дошкільного навчального закладу*. Тернопіль: Мандрівець.
- Сулаєва, Н., Лещенко, М. (1998). *Мистецька гра від А до Я: посібник для вчителів*. Полтава: ПДП імені В. Г. Короленка.
- Філософський енциклопедичний словник*. Інститут філософії ім. Г. С. Сковороди НАН України (2002). Взято з https://shron1.chtyvo.org.ua/Shynkaruk_Volodymyr/Filosofskyi_entsyklopedychnyi_slovnyk.pdf
- Sulaieva, N., Leshchenko, M. (2022). Future teacher training to overcome children's tempo-rhythmic speech disorders by means of ukrainian folk songs. В кн. *Естетика і етика педагогічної дії* (Вип. 25, с. 105-114). Полтава. Взято з <http://aesthetichpedaction.pnpu.edu.ua/article/view/256660>
- Thibeault, M. D. (2018). Learning with Sound Recordings: A History of Suzuki's Mediated Pedagogy. *Journal of Research in Music Education*, 66 (1), 6-30. Взято з <https://doi.org/10.1177/0022429418756879>
- York Suzuki Early Childhood Education*. Retrieved from <https://www.yorksuzukiece.co.uk/>

Marharyta Rahulina

GAME METHODS OF DEVELOPING PRESCHOOL CHILDREN'S CREATIVE ABILITIES WITHIN MUSICAL ACTIVITIES

The article analyzes the essence of the categories "creativity" and "creative abilities". It highlights the game methods of developing preschool children's creative abilities within various types of musical activities, such as listening to music, singing, musical-rhythmic and musical-game activities, and playing children's musical instruments. The approaches of V. Verkhovynets, K. Orf, Sh. Suzuki and others have been analyzed the development of children's creative abilities in musical activities, which are successfully applied in preschool music education in Ukraine.

Variants of musical and creative, plot and role-playing games, staging, improvisation, playing Ukrainian folk songs, collective creativity, game methods, and techniques for activating creative abilities during the creation and preparation of the author's children's musical "Musical and colorful fairy tale" by Hennadii Rahulin are offered. Participating in the musical children can experiment with sounds, instruments, and rhythms, and freely express their ideas and imagination.

It is proven that game methods usage increases the effectiveness of the pedagogical process in general due to the experience of successful situations. It is emphasized that while developing children's creative abilities while playing, it is necessary to strive for the joy of games to turn into the joys of learning about the world and encourage creativity. The article provides recommendations for teachers and parents regarding the use of game methods in the musical activities of preschool children.

Keywords: *creative abilities; inclinations; game methods; children of preschool age; preschool education; State standard of preschool education.*

References

- Filosofskyi entsyklopedychnyi slovnyk [Philosophical encyclopedic dictionary]*. Instytut filosofii im. H. S. Skovorody NANU. (2002). Retrieved from https://shron1.chtyvo.org.ua/Shynkaruk_Volodymyr/Filosofskyi_entsyklopedychnyi_slovnyk.pdf [in Ukrainian].

- Hrynova, M. (2013) Do problemy formuvannia tvorchykh zdibnostei obdarovanykh shkoliariv [The problem of gifted pupils creative abilities]. *Vytoky pedahohichnoi maisternosti [The Sources of Pedagogical Skills]*, 11, 31-36. Retrieved from <http://dspace.pnpu.edu.ua/handle/123456789/2274> [in Ukrainian].
- Lobach, O. O. (2013). *Muzychno-dydaktychni ihry v pochatkovii shkoli [Musical and didactic games in primary school]*. Kyiv: Redaktsii hazet z doshkilnoi ta pochatkovoï osvity [in Ukrainian].
- Pro zatverdzhennia Bazovoho komponenta doshkilnoi osvity (Derzhavnoho standartu doshkilnoi osvity) [On the approval of the Basic component of preschool education (State standard of preschool education)]: nakaz MON Ukrainy № 33 vid 12 sichnia 2021 r.* Retrieved from https://mon.gov.ua/storage/app/media/rizne/2021/12.01/Pro_novu_redaktsiyu%20Bazovoho%20komponenta%20doshkilnoyi%20osvity.pdf [in Ukrainian].
- Rahulin, H. (2015). *Muzychno-kolorova kazka: dytiachyi miuzykl [A musical and colorful fairy tale: a children's musical]*. Retrieved from https://youtu.be/m_BU6qunaF4 [in Ukrainian].
- Sadovenko, S. M. (2006). *Metodyka formuvannia muzychnykh zdibnostei u ditei doshkilnoho viku (na materialy ukrainskoho folkloru) [Methods of pre-school children's music abilities' formation (on material of Ukrainian folklore)]*. (Dys. kand. ped. nauk). Sum. derzh. ped. un-t im. A. S. Makarenka. Sumy [in Ukrainian].
- Semenov, O. S. (2017). *Teoretyko-metodychni zasady formuvannia tvorcho spriamovanoi osobystosti starshoho doshkilnyka u pozashkilnomu navchalnomu zakladi [Theoretical and Methodological Principles of Formation of Creative Personality of Senior Preschooler in Out-of-School Educational Institution]*. (Dys. d-ra ped. nauk). In-t problem vykhovannia NAPN Ukrainy. Kyiv [in Ukrainian].
- Semyzorova, V. V., Sharaievska, I. Ya., & Stepanenko, N. V. (2014). *Vykorystannia systemy «elementarnoho muzykuvannia» Karla Orfa v osvitnomu protsesi doshkilnoho navchalnoho zakladu [The use of Karl Orff's system of "elementary music making" in the educational process of a preschool educational institution]*. Ternopil: Mandrivets [in Ukrainian].
- Sulaieva, N., & Leshchenko, M. (1998). *Mystetska hra vid A do Ya [Art game from A to Z]: posibnyk dlia vchyteliv*. Poltava: PDPI imeni V. H. Korolenka [in Ukrainian].
- Sulaieva, N., Leshchenko, M. (2022). Future teacher training to overcome children's tempo-rhythmic speech disorders by means of ukrainian folk songs. In *Estetyka i etyka pedahohichnoi dii [Aesthetics and ethics of pedagogical action]* (Is. 25, pp. 105-114). Poltava. Retrieved from <http://aestheticpedaction.pnpu.edu.ua/article/view/256660>
- Thibeault, M. D. (2018). Learning with Sound Recordings: A History of Suzuki's Mediated Pedagogy. *Journal of Research in Music Education*, 66 (1), 6-30. Retrieved from <https://doi.org/10.1177/0022429418756879>
- Verkhovynets, V. (1989). *Vesnianochka*. (5-e vyd.). Kyiv: Muz. Ukraina [in Ukrainian].
- York Suzuki Early Childhood Education*. Retrieved from <https://www.yorksuzukiece.co.uk>

Одержано 30.03.2023 р.